УДК 811.111'25:34

Черненко А.В.
викладач кафедри іноземних мов Харківського економіко-правового університету

Юридичний переклад та лінгвокультурні фактори перекладу юридичного тексту

Анотація. У цій статті розглянуто зміст і значення категорії «юридичний переклад» та лінгвокультурні фактори перекладу юридичного тексту.

Ключові слова: законодавчі терміни, законодавча лінгвістика, мова закону, судовий переклад, перекладач.

Аннотация. В этой статье рассмотрены содержание и значение категории «юридический перевод» и лингвокультурные факторы перевода юридическогго текста.

Ключевые слова: законодательные термины, законодательная лингвистика, язык закона, судебный перевод, переводчик.

Summary. Terms of law which are used in judicial system of the USA and Great Britain are considered in this article. The rules of professional conduct of judicial translators in court and linguistic factors of legal text translation are also described.

Key words: terms of law, law linguistics, law language, court translation, interpreter.

Юридичний переклад – переклад різних юридичних документів, зокрема нормативно-правових актів, контрактів, засновницьких документів, дипломів, сертифікатів, свідоцтв, бізнес-планів, ліцензій, довіреностей і так далі. Вимагає практичного розуміння юриспруденції, базових знань права, стандартної юридичної термінології і т.д. У юридичному перекладі особливо висока ціна помилки. В цілому, кожен перекладач повинен бути в тій чи іншій мірі знайомий з юридичною лексикою, оскільки це одна з найпоширеніших наочних областей, з якою доводиться працювати на практиці.

До категорії юридичного перекладу відноситься також судовий переклад (court translation), хоча в Україні з ним доводиться стикатися не так часто, як на Заході [2].

Дослідницьким шляхом доведено, що ті чи інші фрагменти

дійсності, зв'язки і відносини знаходять висвітлення в мові як суспільному явищі. Прикладом цього може служити судова мова, що є розрізняючим чинником між національними культурами. Так, у США судово-юридична тематика є основною складовою частиною масової культури цієї країни. Американський громадянин на підсвідомому рівні вірить у "справедливість і стабільність" своєї правоохоронної системи. Нам же, для досягнення максимально наближеного й адекватного сприйняття чужої лінгвокультурної спільності, необхідно стати учасником комунікативного процесу, за допомогою текстів-перекладів відповідної юридичної (правової) тематики. Саме переклад є однією з форм взаємодії культур, він дає повне уявлення про чужу культуру.

На думку чеських лінгвістів В.Матезиуса і В.Прохазки, переклад – це не тільки заміна мови, але і функціональна заміна елементів культури. Така заміна не може бути повною, оскільки вимога, що "переклад повинен читатися як оригінал" навряд чи здійсненна, тому що вона має на увазі повну адаптацію тексту до норм іншої культури.

Саме поняття взаємодії культур має на увазі наявність загальних/окремих елементів, і розбіжностей/збігів, що дозволяє відрізнити одну лінгвокультурну спільність від іншої. Будь-який перекладач, працюючи з юридичним текстом, повинен враховувати вимоги узусу - мовні звички носіїв мови перекладу, не порушуючи звичне сприйняття правового документа. Розбіжності лінгвоетнічного характеру між носіями іноземної мови і мови перекладу можуть носити як культурно-історичний, так і актуально-подійний характер.

Найбільш повне спілкування між різномовними комунікантами здійснюється шляхом створення мовою перекладу тексту, комунікативно рівноцінного іншомовному оригіналу, тобто, шляхом його перекладу. Поняття "комунікативна рівноцінність" текстів вкрай важливо для розуміння механізму перекладу іншомовного матеріалу. Для комуніканта два тексти виступають як рівноправні форми існування того самого повідомлення, вони рівноцінні в їхньому функціональному і структурно-схематичному ототожненні. Під час перекладу юридичного тексту досягнення такої адекватності можливо лише, коли сам перекладач володіє "юридичною грамотністю", причому як на іноземній, так і на рідній мові. Знання основ законодавства й особливо відповідної правової терміно-

логії повинні бути on the tip of his tongue.

Проілюструємо сказане на прикладі юридичного дискурсу, що являє собою все різноманіття судово-процесуальної системи держави. Різні країни мають свої різні юридичні системи. Мова кожної нації містить власні юридичні терміни. Наприклад, англійська мова “обслуговує” юридичні системи США, Великобританії, а німецька мова - ФРН, Швейцарії, Австрії. Лінгвістична еквівалентність юридичних понять часто не досяжна. На сьогоднішній день для європейців уніфікована "ХАРТІЯ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ", а для держав-членів Європейського співтовариства - документи, положення і рішення цієї міжнародної організації. Внаслідок чого в мовах існує ряд приблизних еквівалентів. [3]

Article 3

Everyone has the right to life, liberty and security of person.

Кожна людина має право на життя, волю та особисту недоторканність..

Article 17

Everyone has the right to own property alone as well as in association with other. No one shall be arbitrarily deprived of his property.

Кожний має право як на одноособове володіння власністю, так і в компанії з іншими. Ніхто не може бути дискреційно позбавлений його власності.

Article 24

Everyone has the right to rest and leisure, including reasonable limitation of working hours and periodic holidays with pay.

Кожний має право на відпочинок і дозвілля, включаючи розумне кількість робочого часу й оплачувану періодичну відпустку.

Юридична мова - це, можна сказати, “державна мова”. Дане правило є дуже важливим, його не можна порушувати. Найбільша проблема в цьому випадку - неможливість у деяких випадках знайти точний, адекватний переклад з однієї мови на іншу. Це заважає роботі перекладача, створює певні перешкоди у використанні іншомовного юридичного документа.

Різні види перекладацької діяльності в неоднаковому ступені зберігають близькість до перекладу і, відповідно, відтворюють оригінал з більшою чи меншою повнотою. Тому коли досягнення ідеального перекладу є не зовсім можливим, то перекладачу доводиться йти на різного роду компроміси.[4]

Здійснюючи переклад юридичного тексту, перекладач навмисно відступає від структурної і смислової відповідності між двома сторонами комунікації на користь їх рівноцінності в плані дії. Так, юридичний текст - одна з найважливіших життєвих форм виразу має рацію. Юридичний документ, інший письмовий носій перекладної юридичної інформації, має текстові особливості, своєрідний мовний вираз. Не дивлячись на наявні суперечності в поглядах вчених-лінгвістів і юристів, більшість єдині в тому, що всякий текст має лексичну, логічну і граматичну основи, певним чином організовані з метою передачі інформації. Немає сумніву, що юридичні тексти в перекладі з іноземної мови на мову перекладу незалежно від їх функціонального призначення і прагматичної ролі мають такі ж основи.

Доречно нагадати, що правом є сукупність правил поведінки індивідів і груп в суспільстві, приписуючи кожному певну форму дій що формують принципи дозволу спірних питань. Тому мова перекладу юридичного документа повинна в цілому відповідати 3 умовам: бути точною, ясною і достовірною.

Текст більшості документів повинний мати рівний і спокійний стиль, що не викликає додаткових асоціацій і не відволікаючий від суті документа. Нейтральний виклад юридичних норм підвищує ефективність правового регулювання. Якість юридичного перекладу певним чином впливає на ефективність правозастосування, ступінь регламентації конкретних відносин.

На думку Л.К. Латишевої нерідко необхідні виправлення на норму й узус та інформаційний запас носіїв мови перекладу. Тоді перекладач прибігає до трансформацій. У більшості випадків проблеми перекладу пов'язані з трансформацією, виникають унаслідок лінгвокультурних розходжень двох народів. У різних етнічних спільнотах спостерігаються абсолютно різні, іноді незбіжні підходи до явищ і предметів.[5]

Наприклад:

What will be held to be ‘just and reasonable’ must depend upon the particular facts of each case.

Те що суд визнає справедливим і мудрим, повинне залежати від конкретних фактів кожної справи.

The liability of the carrier is to three exception at common law. The first is the ‘act of God’, by which is understood some unforeseen

accident of natural cause which could not have been prevented by any reasonable foresight.

Відповідно до загального права, перевізник звільняється від відповідальності в трьох випадках. По-перше, за умов форс-мажору, (стихійного лиха), під яким розуміють непередбачені обставини природного характеру, яких неможливо було запобігти.

У даних прикладах адаптивного перекладу фрагментів юридичного тексту

інформація передається за допомогою засобів іншої мови. Цей процес ніби сполучає в собі елементи перекладу і перетворення інформації з іноземної мови на мову перекладу. При виконанні перекладу правових документів особлива увага повинна приділятися лексичній безеквівалентності, тому що у всіх мовах існують слова і стійкі словосполучення іноземної мови, що не мають більш-менш повних відповідників у вигляді лексичних одиниць. Перекладачу дуже корисно мати уявлення про такий рід явищах.[6] Наприклад, більшості українців не відомі такі явища, як primaries – попередні вибори, що визначають кандидатів у президенти від двох політичних партій у США:

Before voting every citizen must register in accordance with the laws of his state. This gives him the right of participating in primaries.

Перед голосуванням кожен громадянин повинний зареєструватися відповідно до законів свого штату. Це дає йому право взяти участь у попередніх виборах.

Venire - категорія осіб, що можуть виконувати функції присяжних:

The juries are selected from a larger panel of citizens, commonly known as the venire.

Судові присяжні вибираються з більш широкого кола громадян, звичайно відомого як категорія осіб, що можуть виконувати функції присяжних.

Vior dire - допит присяжних для виявлення їхньої можливої упередженості:

The prospective jurors are generally subject to further interrogation about their possible biases. This examination is known as vior dire.

Імовірні присяжні звичайно піддаються подальшому допиту на предмет їхньої можливої упередженості. Ця процедура зветься vior dire.

Solicitor - соліситер (веде справи клієнтів, підготовлює справи для адвокатів):

A solicitor, acting under a general retainer, has an implied authority to accept service of process for his client…

Соліситер, що діє на підставі загального договору з адвокатом, має повноваження брати на себе обслуговування клієнта в ході судового розгляду…

Bill - білль, законопроект.

in certain circumstances a Bill may become law without the concurrence of all the component parts of Parliament

За певних обставин Білль може стати законом без складових частин парламенту.

Література:

1. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский.

2. Алимов В.В. Юридический перевод: практический курс. Английский язык: Учебное пособие. Изд. 3-е, стереотипное. – М.: КомКнига, 2005. – 160 с.;

3. Кашкин В.Б. Введение в теорию коммуникации. Воронеж: Изд-во ВГТУ, 2000

4. Латышев Л.К. Технология перевода. М., 2001

5. Язык, коммуникация и социальная среда. Вып.2. Воронеж: ВГТУ, 2002. С.109-116

6. Федотова И.Г. Юридические понятия и категории в английском языке. Обнинск. 2000.

7. Голев Н.Д. На стыке языка и права (несколько тезисов по юрислингвистике)//Актуальные проблемы филологии. Тезисы докладов/Под ред. В.А. Пищальниковой. Барнаул, АГУ, 1998.

8. Терміни-словосполучення в англійській юридичній термінології // Гуманітарний вісник. Серія “Іноземна філологія”. – Черкаси: ЧІТІ, 1999. – С. 79-82.

9. Юридичні терміни–композити в англійській мові // Мовні і концептуальні картини світу / Зб. наук. праць.– Київ: КНУ, 2000. – № 4. – С. 118-125.